

LUND UNIVERSITY

Kungshuset. En byggnadsarkeologisk utredning med förslag till problembaserad dokumentation

Thomasson, Joakim

2002

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Thomasson, J. (2002). *Kungshuset. En byggnadsarkeologisk utredning med förslag till problembaserad dokumentation*. Department of Archaeology and Ancient History, Lund University.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

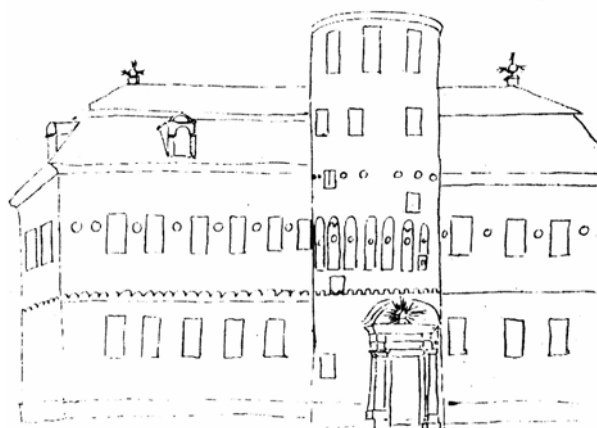
LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Kungshuset

En byggnadsarkeologisk utredning med förslag till problembaserad dokumentation

Joakim Thomasson

Omslagsbilden föreställer Kungshuset på 1750-talet. Teckningen är ritad av Alexander Kastman. Från von Schwerin 1935, s. 37.

LUNDS
UNIVERSITET

*INSTITUTIONEN FÖR ARKEOLOGI OCH
ANTIKENS HISTORIA*

Medeltidsarkeologi

Sandgatan 1

223 50 Lund

www.ark.lu.se

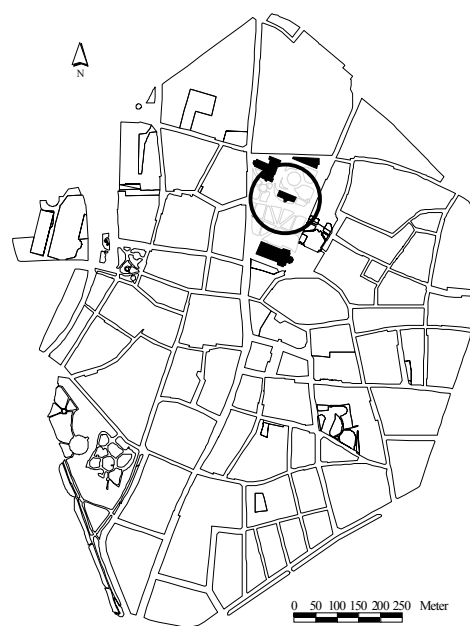
INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	4
Arbetets referensramar	4
<i>Den antikvariska processen</i>	5
<i>Dokumentation</i>	6
Arbetets syfte.....	7
DET BEFINTLIGA	
DOKUMENTATIONSMATERIALET	9
Arkeologiska iakttagelser	9
Olika typer av skriftliga källor.....	11
<i>Textbelägg</i>	11
<i>Kartor, ritningar och avbildningar</i>	12
Sammanfattning.....	17
BYGGNAD SARKEOLOGISK REDOGÖRELSE	18
Kronologisk redogörelse.....	18
<i>Lundagårdsmuren</i>	19
<i>Den östra källarbyggnaden</i>	19
<i>Lämningarna under Carolinasalen</i>	20
<i>Andra förändringar på Lundagård</i>	20
<i>Kungshuset</i>	21
Kungshusets relation till det omkringliggande	
kulturlandskapet	24
<i>Lundagård</i>	24
<i>Domkyrkoområdet</i>	25
<i>Trädgården norr om Lundagård</i>	26
Kungshuset och kulturlandskapet.....	26
<i>Den norra muren och porten under ärkebiskopstiden</i>	26
<i>Ett nytt residens med andra förtecken?</i>	27
<i>Akademihus och försvenskning</i>	28
FÖRSLAG TILL PROBLEMBASERAD	
DOKUMENTATION OCH ÅTGÄRDSPLAN	29
<i>Dokumentationsmaterialet</i>	30
<i>Förslag till åtgärder</i>	30
REFERENSER	31
Arkiv	31
Litteratur	31

INLEDNING

Strax norr om domkyrkan och söder om universitetshuset i parken Lundagård ligger 'Kungshuset' (se fig. 1). Namnet syftar på att byggnaden uppfördes någon gång under perioden 1578 – 1584 som residens åt Fredrik II (Hallberg, muntl.). Byggnaden benämns också 'Lundagårdshuset' vilket å sin sida syftar på dess lokalisering i den medeltida ärkebiskopsborgen med samma namn. 1669 omnämns byggnaden som 'Per Winstrups gård' och i mitten av 1700-talet kallas den 'Lundegården' (Hallberg, muntl.; André & Högstedt 1990). I början av 1800-talet uppträder namnformerna 'Nya Carolinska Academin' och 'Academin'. Under slutet av samma sekel och långt in på 1900-talet användes 'Biblioteket' som benämning på byggnaden. I skrivande stund inrymmer byggnaden filosofiska institutionen och 'Carolinasalen' vilken används vid disputationer. Den ägs av statens fastighetsverk och är byggnadsminnesförklarad vid två tillfällen (25 januari 1935 & 1 april 1966).

Statens fastighetsverk planerar att göra två stycken dörröppningar i den norra fasaden. I enlighet med intentionerna i byggnadsminnesförklaringarna har den medeltidsarkeologiska avdelningen vid Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds Universitet, fått i uppdrag att upprätta en byggnadsarkeologisk utredning inför de eventuella förändringarna av byggnaden. Förslag till åtgärdsplan och kostnadsberäkning upprättades av docent Barbro Sundnér den 28/2 2002. Arbetet genomfördes under perioden 2002-05-01 — 2002-06-20 och omfattade inventeringar av relevanta arkiv och relevant litteratur samt okulär besiktning.

Figur 1. Karta över de centrala delarna av staden Lund. Kungshuset är markerat med en cirkel.

Arbetets referensramar

Byggnadsminnen är skyddade enligt lagen om kulturminnen och förordningen om statliga byggnadsminnen (KML 1988:950; 1988:1229) Denna förskriver att förändringar av sådana byggnader skall föranledas av dokumentation (se Wallin 1998). Dokumentationen skall enligt lagstiftningen innehålla "... fullständiga uppmättningsritningar, fotografier och beskrivningar av byggnadsverket ..." (Wallin 1998, s. 38), samt syfta till skapa 'fullständiga dokument' rörande byggnadens utseende, konstruktion och historia.

Lagskyddet för byggnadsminnen kan på många sätt jämföras med skyddet för fornlämningar (se Jönsson & Sundnér 1999). Fornlämningar skall i första hand enligt kulturminneslagen (KML 1988: 950) skyddas från exploateringar och ingrepp, i andra hand skall dessa undersökas/dokumenteras av lämplig institution. Eventuella ingrepp i landskapet skall enligt riktlinjerna delas upp i tre steg (Wilson 1998):

	<i>Benämning</i>	<i>Syfte</i>
1	Arkeologisk utredning	Utröna huruvida fornlämningar berörs av planerat arbetsföretag. Rapport. Upprättande av <i>undersökningsplan</i> inför eventuell förundersökning.
2	Arkeologisk förundersökning	Utröna fornlämningens utbredning och omfattning inom den tilltänkta ytan för arbetsföretaget samt att skapa ett tillfredställande underlag för länsstyrelsens prövning för särskild undersökning och kostnadsberäkning för denna. Rapport. Upprättande av <i>undersökningsplan</i> för eventuell särskild undersökning.
3	Särskild undersökning/arkeologisk undersökning	Att dokumentera fornlämningen utifrån de utgångspunkter som angivits i <i>undersökningsplanen</i> . Rapport.

Motsvarande riktlinjer finns inte vad gäller handhavandet för byggnadsminnen. Den antikvariska medverkan vid förändringar av skyddade byggnader delas däremot upp fyra skeden (Nyström Kronberg 1999):

	<i>Benämning</i>	<i>Syfte</i>
1	Programskede	Utröna syftet med och konsekvenserna av de planerade åtgärderna.
2	Projekteringsskede	Beslutande av antikvarisk kontroll och dokumentation. Anlitande av antikvarisk rådgivning.
3	Byggskede	Dokumentation av byggnadsdelar och detaljer som ändras eller tas bort. Utföres vanligen av antikvarisk kontrollant, men om det är önskvärt, t.ex. för forskningsändamål, kan särskild expertis göra en mer omfattande dokumentation.
4	Slutbesiktning	Avslutande av arbetet. Rapport.

Skillnaderna mellan handläggandet av byggnadsminnen och fornlämningar härrör framförallt i olika krav på dokumentation samt olika former av rutiner i den antikvariska processen.

Den antikvariska processen

Kriterierna för 'kulturhistoriskt urval och värdering' är inriktade på att bemöta problem hur byggnadsminnen skall skyddas och hur värdet av dessa skall bedömas (se Unnerbäck & Nordin 1995). Utgångspunkterna för kriterierna är att urvalen och värderingarna främst kan motiveras utifrån analyser av det enskilda eller jämförbara byggnadsobjekt. På detta sätt skall byggnadsminnets unika värden definieras och bibehållas. De olika skedena i den antikvariska processen syftar således till att styra eventuella förändringar så att det inte det aktuella objektets unika värden förloras. Men på samma gång är dokumentationsutrymmet styrt och motiverat av förändringarnas karaktär och arbetenas fortskridande. I riktlinjerna för basdokumentation vid byggnadsminnesförklaringar upprepas till stor del detta tankesätt. Det anges

dels att handlingar skall insamlas för att underlätta handläggning av tillståndsärenden, dels att dokumentera byggnadens egenskaper i syfte att utgöra underlag till forskning.

Liknande vägledningarna fanns tidigare även vid handläggandet av fornminnesskyddet. Detta övergavs dock till förmån för en praxis som även betonar tematiskt och problembaserad dokumentation (Wilson 1998, s. 7). För att kunna tillämpa de nya riktlinjerna behövdes konkreta och lättöverskådliga planeringshjälpmedel. I detta sammanhang infördes undersökningsplaner för att precisera det vetenskapliga syftet med det arkeologiska uppdraget. På så sätt angavs både att fornlämningar har ett värde som kunskapskällor samt att dokumentationen i sig själv inte är oberoende av teoretiska utgångspunkter och problembaserad kunskapsinhämtning.

Dokumentation

Vid handläggande av ingrepp i fornlämningar så regleras ingreppen genom upprättande av *undersökningsplaner*. Dessa skall utföras inför varje steg i den antikvariska processen och utgår från kravspecifikationer utsända av länsstyrelserna. Syftet med undersökningsplanerna är att precisera den vetenskapliga inriktningen, undersökningens omfattning samt ambitionsnivån för det arkeologiska uppdraget. Dessutom skall det finnas en redogörelse för genomförandet av uppdraget (Wilson 1998, s. 7). Detta innebär en återkoppling till det arkeologiska kunskapsläget, till teoribildning och till kulturlandskapet samt, en *motivering* av fältmetodik och analyser utifrån de framlagda problemformuleringarna. Den antikvariska processen vad gäller byggnadsminnen styrs i mindre utsträckning av vetenskapliga incitament. De olika länsstyrelserna kan visserligen besluta om specialister skall anlitas för att utföra delar av de antikvariska arbetena. Men i de riktlinjer som föreligger för ett sådant beslut så styrs detta av byggnadens karaktär och förändringsarbetenas fortskridande, snarare än problemområden som anknyter till det rådande kunskapsläget.

Inför eventuella ingrepp i byggnaden skall det göras en byggnadsarkeologisk genomgång och en 'erforderlig' uppmätning (Byggnader och byggda miljöer 1996). Syftet med fältdokumentationen vid förändringar av byggnadsminnen är att beskriva objektet och dess historia. Det kan även göras genom en vetenskaplig undersökning av de delar som friläggs som en konsekvens av arbetsföretaget. I riktlinjerna för byggnadsminnesförklaringar (1991) betonas dokumentationen av 'byggnadshistoriska upplysningar' som skarvar i murverk, avsågade knutar och igensatta öppningar. Det som betonas i riktlinjerna är vad som skall prioriteras vid dokumentationen (förändringar) och att detta skall värderas i förhållande till byggnaden i sig själv. I de fall där 'vetenskaplig' dokumentation förordas så avses, som Jönsson & Sundner uttrycker det, att dokumentationsmaterialet skall ligga till grund för forskning. Insatserna i sig självt är inte, enligt intentionerna för den byggnadsarkeologiska dokumentationen, menade att vara forskningsinriktade.

Dokumentationspraktiken får också till följd att en byggnad betraktas och får betydelse som isolat. En fornlämning bedöms inom arkeologin och även inom kulturmiljövården som en del av kulturlandskapet, både i det nuvarande moderna landskapet som i det förgångna. Fornlämningarna har därmed även fått ett skyddsvärde som går utanför dess uppmätta gränser. En byggnad definieras vanligen av dess yttermurar. Innanför dessa finns byggnaden, utanför desamma finns inte byggnaden. Men ur ett mer betraktande perspektiv definieras just byggnaden, i distinktionen mellan 'inomhus' och 'utomhus', av det som finns utanför dess yttermurar. Byggnader måste med andra ord förstås ur ett kulturlandskapsperspektiv.

I Riksantikvarieämbetets system för 'kulturhistorisk värdering' av byggnader (se Unnerbäck & Nordin 1995) så används två begrepp: dokumentvärde och upplevelsevärde. Det förstnämnda begreppet delas in i byggnadshistoriskt, byggnadsteknikhistoriskt, arkitekturhistoriskt, personhistoriskt o.s.v. värde. Dessa beskrivs som 'objektiva' och är relaterade till en specifik byggnad eller gentemot andra liknande sådana. Upplevelsevärdet beskrivs som svårfångade och personliga begrepp som är karakteristiska för upplevelsen av en byggnad. Här talas om byggnadens miljöskapande och identitetsskapande värde, dess traditions och symbolvärde. Också här värderas byggnaden som en isolerad företeelse, även om dess lyster i några fall även i några fall även faller på närliggande miljöer.

Mot detta betraktelsesätt så kan man hävda att precis som byggnaden i sig själv definieras som just byggnad i förhållande till det utanförbyggande, så bestäms dess värde också av placeringen i ett aktivt kulturlandskap. Byggnader är platser eller lokaler i ett landskap, och det i dessa sammanhang som byggnader uppstår, förändras och rivs. Meningar, betydelser och värden skapas, reproduceras och förändras i dessa sammanhang. Byggnader är formade, omformade och uppfattade i sociala och kulturella sammanhang som finns i strukturerade i rummet och i tiden. Dokumentationen av byggnader måste ta hänsyn till dessa faktorer genom att skapa en förförståelse som även är relaterad till kulturlandskapet. Den måste med andra ord vara motiverad utifrån problemformuleringar (som inte enbart är inriktade på förändringar av byggnaden utan även på *sammanhang*).

Arbetets syfte

Föreliggande arbete syftar dels till att i enlighet med intentionerna för byggnadsminnesförklaringarna skapa ett underlagsmaterial för vidare bearbetningar, dels att diskutera fram förslag till vetenskaplig inriktning för det fortsatta antikvariska arbetet.

Kapitlet med underlagsmaterial består av en deskriptiv och teknisk sammanställning av det befintliga dokumentationsmaterialet. Materialet är splittrat på ett flertal arkivförande institutioner. Det består av skriftliga urkunder i form av räkenskaper och kartor, olika former av avbildningar

samt arkeologiska insatser i eller i närheten av byggnaden. Vidare listas även relevant litteratur.

Den andra delen innehåller en beskrivning av Kungshuset och det omkringliggande kulturlandskapet med en återkoppling till relevanta delar av det befintliga kunskapsläget. I denna del finns också förslag till vetenskaplig inriktning. Detta emanerar i val av dokumentationsmetoder som alltså inte endast är relaterat till objektet, utan även till det vetenskapliga kunskapsläget i stort.

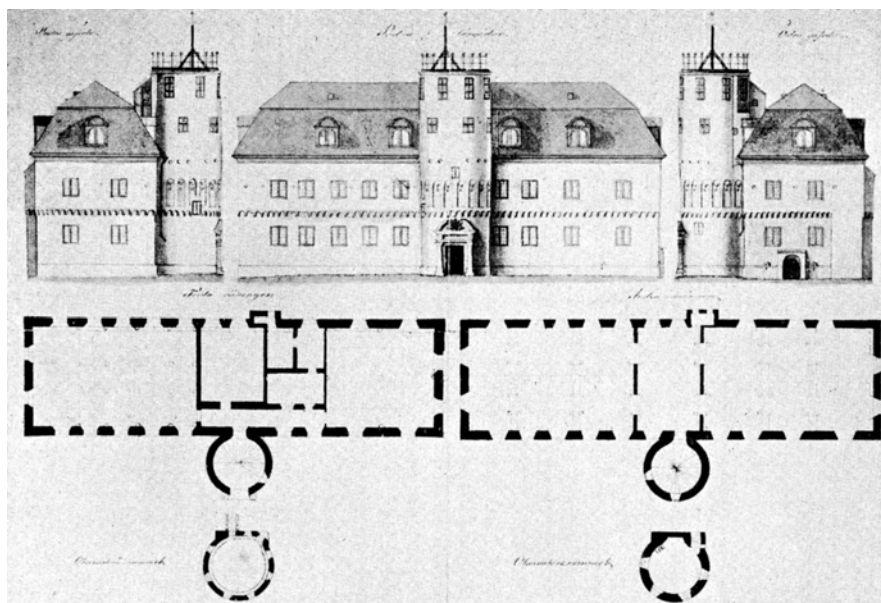
DET BEFINTLIGA DOKUMENTATIONSMATERIALET

Dokumentationsmaterialet är sammansatt av kartor och avbildningar, urkunder och olika typer av arkeologiska insatser. De olika källorna är sammanställt i olika publikationer (se nedan), dessutom har Antikvariskt Topografiska Arkivet på Riksantikvarieämbetet i Stockholm (ATA), Lunds Universitets Historiska Museums arkiv (LUHM), Kulturens arkiv, Dialekt och Ortnamnsarkivet, Lunds Universitets Arkiv (LUA) samt den Mandelgrenska samlingen genomförts efter information.

Kungshuset har ingående beskrivits i ett flertal arbeten. Det kanske första försöket att teckna en byggnadshistoria gjordes av arkitekten Brunius under 1800-talet (diverse

korrespondens refererat i von Schwerin 1935; Brunius 1836 (i von Schwerin 1935, s. 76 – 83); Brunius 1850; Brunius 1854; se fig 2). Sedan dess har en monografi utgivits som helt behandlar Kungshuset och dess byggnadshistoria (von Schwerin 1935). Dessutom har ett flertal arbeten som till stor del berör byggnaden utgivits. Bland dessa finns arbetena om Lunds Universitets historia (Tegnér 1897; Rosén 1968; Johannesson 1982) och om

parken Lundagårds historia (Törje 1959). Förutom Brunius olika iakttagelser har dessa arbeten baserats på skriftliga källor som dokument och olika typer av äldre avbildningar. Först under 1970-talet gjordes systematiska byggnadsarkeologiska insatser kring husets historia (Christofferson 1975; Holmberg 1977). År 1995 gjordes ett underlag till en bedömning av husets 'kulturhistoriska värden' (Engellau 1995). Detta omfattade litteratur och arkivstudier samt beskrivningar (per rum) av byggnadens nuvarande status. Dessutom gjordes en måttsättning av befintliga ritningar i skala 1:100.

Figur 2. Brunius ritning av Kungshuset från 1836.
Från von Schwerin 1935, s. 36.

Arkeologiska iakttagelser

I samband med det s.k. Trädförnyelseprojektet gjordes år 1995 en arkeologisk utredning av Lundagårdsområdet. I denna systematiserades och karterades samtliga arkeologiska iakttagelser i området (från perioden 1837

– 1982), tillika provborrningar i syfte att få en översikt av kulturlagerförekomst och murade hus (Andrén m.fl. 1995). Sedan dess har en större förundersökning ägt rum i Lundagård (Gardelin m.fl. 1996). Dessutom har ett antal mindre arkeologiska iakttagelser, i form av s.k. schaktningsövervakningar, gjorts i samband med nedläggning av vatten- och avloppsrör (t.ex. Rönn 1998; Kulturens arkiv).

Bevaringssituationen är präglad av de stora schaktningsarbeten, i form av stora parallella diken och de därpå följande påförande av massor, som gjordes i samband med anläggandet av parken Lundagård (Gardelin m.fl. 1996, s. 90ff). Detta fick som konsekvens att mellan 1,5 och 2 meter av de övre delarna i de stratigrafiska sekvenserna består av lämningar som kan anknytas till iordningsställandet av parken. Stratigrafierna i och i direkt närhet av själva Kungshuset har förändrats i och med förändringsarbeten av själva huset. VA-schakt har framförallt grävts från den östra gaveln, men även ett från trappornet (Gardelin m.fl. s. 19). Vid ett av dess tillfällen beskrivs förhållandena utanför den östra delen som till största del omgrävda i modern tid (Rönn 1998). Förutom Brunius förändringar under golvet till Carolinasalen på 1830-talet, så finns det uppgifter om att golvet år 1908 sänktes i källarens pannrum (arkivhandling LUA).

Byggnadsarkeologiska undersökningar av själva Kungshuset har som nämnts ovan gjorts vid enstaka tillfällen. Vidare har arkeologiska undersökningar företagits under golvet i nuvarande Carolinasalen (Rydbeck 1908; Rydbeck 1952; Holmberg 1977, s. 88f) och en sektionsritning har upprättats av Kungshusets sydöstra sockel och grund (Rönn 1998, fig. 8).

De arkeologiska insatserna har mestadels omfattat mindre ytor i exploateringssituationer. Mer ytomfattande undersökningar har gjorts vid tre tillfällen. Dessa utgörs av Rydbecks undersökningar under Carolinasalen (Rydbeck 1908), av ärkebiskopspalatset strax väster om nuvarande Historiska Museet (Nielsen 1980) och vid Askallén sydöst om Kungshuset (Gardelin m.fl. 1996).

<i>Upprättad år</i>	<i>Typ</i>	<i>Referens</i>
1837 (?)	Planritning och beskrivning av källare och lämningar under Carolinasalen.	LUA (kopior), ATA (original).
1908	Undersökning av grundmurar under Carolinasalen (det västra rummet)	Rydbeck 1908; Holmberg 1977, s. 89.
1970-tal	Uppmätning av ursprungligt murverk i den södra fasaden.	Nielsen, odat, LUHM:s arkiv.
1975	Byggnadsarkeologisk undersökning av det södra trappornet.	Christofferson (Nielsen) 1975. Fältritningar på LUHM.
1977	Byggnadsarkeologisk undersökning av norra fasaden, samt iakttagelser i källarvåningen.	Holmberg 1977, s. 88ff (se fig. 12). Fältritningar försvunna.
1998	Uppmätning av murverk under markniva. Omfattar ca två meter av byggnadens sydöstra hörn.	Rönn 1998, fig. 8 (se fig. 13).

Figur 3. Arkeologiska insatser i och direkt anslutning till Kungshuset.

Olika typer av skriftliga källor

De skriftliga källorna har indelats i två huvudgrupper och beskrivs var för sig. De traditionella skriftliga källorna består av textbelägg som omnämner eller beskriver Lundagård och Kungshuset. Övriga skriftliga källor är kartor, ritningar och avbildningar. I denna kategori har kartor över staden Lund och Lundagård samt avbildningar och ritningar av Kungshuset och Lundagård medtagits. För båda kategorier har perioden fram till 1800-talets början beaktats.

Textbelägg

Lundagård är frekvent omnämnt i det medeltida brevmaterialet (uppgifterna i det följande hämtade från Andrén m.fl. 1995, s. 8f). De flesta av urkunderna är dock endast daterade i Lundagård och säger som sådana lite om områdets miljö. Endast ett tiotal notiser förmedlar kunskap om hur området var gestaltat under medeltiden. Först från 1500-talets början, framförallt från efter reformationen, finns en hel del räkenskaper bevarade (von Schwerin 1935). Dessa återger beskrivningar av länsresidensets materiella bestånd, uppgifter om reparationer och dylikt. Under 1600-talet upprättades olika husesyner varav den äldsta, nedtecknad 1602, är den mest detaljerade (Andrén m.fl. 1995, s. 9). Inventarielistor finns bevarade från ärkebiskopstiden (1536) och från den äldsta universitetstiden (åren 1696, 1699 & 1700). Dessutom finns en besiktning bevarad från 1645.

Från och med år 1690 finns protokoll från akademiledningens möten (Consistorii majoris protokoll, i LUA). Dessa berörde vid ett flertal tillfällen spörsmål kring renoveringar och omändringar av universitetets fastighetsbestånd.

Upprättad år	Typ	Referens
1145➔	Brev	Danmarks Riges breve.
1534-1535	Hushållsräkenskaper, domkapitlets arkiv.	Landsarkivet, Lund
1536	Inventarie paa Bispegaarde, besiktning.	Riksarkivet, Kbh. En kortfattad plattysk version finns tryckt i Meddelelser fra Rentekammararchivet 1872.
1579-1655	Malmöhus länsräkenskaper, lakun åren 1583 – 1590.	Riksarkivet, Kbh
1602, 1632, 1693 & 1696	Husesyn, ur länsräkenskaperna	Riksarkivet, Kbh. 1632 års husesyn i sin helhet återgivet i Andrén m.fl. 1995, bilaga 1.
1645	'Besigtelser Paa Lenene i Skaane, Bleking og Jylland i Henhold til Kgl. Missiver 7 & 8 okt. 1645, besiktning efter kriget med Sverige.	Riksarkivet, Kbh
1690-	Consistorii majoris protokoll	Lunds Universitetsarkiv
1696, 1699, 1700	Inventarium	Lunds Universitetsarkiv
1836	Överintendentens underdåninga skrivelse den 16/2 1836 (Brunius beskrivning av Kungshuset)	Riksarkivet Sthlm; von Schwerin 1935, s. 77 – 83.

Figur 4. Olika kategorier av textbelägg vidrörande Lundagård och Kungshuset t.o.m. år 1800.

Kartor, ritningar och avbildningar

Den enda medeltida bilden på Lundagård är en sigillbild från omkring 1500 (Andrén m.fl. 1995, s. 6). På sigillet finns en symbolisk återgivning av borgen som en stark befästning där domkyrkans skyddshelgon sträcker ut ett halster genom ett av Lundagårds torn.

Avbildningar

Braun och Hogenberg har i verket *Civitates orbis terrarum* avbildat staden Lund på ett kopparstick (se fig. 5). Beroende på hur detta har daterats, så har olika forskare menat att detta är den första avbildningen av Kungshuset. von Schwerin anser dock att

kopparsticket utfördes redan 1572, och eftersom Kungshuset först började att uppfördes sex år senare så kan det stora trappornsförsedda hus som finns avbildat på sticket inte åsyfta Kungshuset (von Schwerin 1935, s. 5ff). Som ytterligare argument anför han att det avbildade trappornet är sexkantigt, att det inte var placerat mitt på fasaden

samt att huset är felaktigt orienterat på sticket. Istället menar von Schwerin att teckningen skulle åsyfta annan större byggnad på Lundagård. Detta har senare bemötts av både Blomqvist (1946) och Rydbeck (1951). Blomqvist menar att det endast var första bandet som gjordes 1572. Kopparsticket som föreställde Lund fanns med i det fjärde bandet som bör ha utförts mellan åren 1585 och 1588. Därför, menar Blomqvist, bör det vara Kungshuset som avbildas på kopparsticket. Placeringen av trappornet förklaras av att trappornet faktisk inte är symmetriskt placerat mitt på sydgaveln, och att det före omändringarna under 1800-talet faktiskt fanns ett mindre antal fönsteröppningar på den östra sidan av fasaden (Rydbeck 1951). Orienterings och perspektivförskjutningarna torde, enligt Rydbecks resonemang, bero på 'tidens uppfattning av perspektiv'. Altenberg menar att dylika stadsavbildningar ofta förstörde städernas viktigare byggnader i förhållande till den övriga bebyggelsen (Altenberg 1996, s. 14). Blomqvist framhåller även att det aktuella husets placering i förhållande till Lundagårdsmuren är riktigt återgiven.

Figur 5. Braun & Hogenbergs kopparstick av staden Lund. Kungshuset framträder som en större byggnad med sexkantigt torn i bildens högra del. Från Andrén m.fl. 1995, s. 7.

<i>Upprättad år</i>	<i>Typ</i>	<i>Referens</i>
Ca 1500	Lundagårds sigillbild.	Andrén m.fl. 1995, s. 6.
1572 eller 1586-1589	Kopparstick av Braun & Hogenberg över staden Lund med dess viktigaste byggnader oproportionerligt förstorade.	von Schwerin (1935) gällande dateringen 1572, i övrigt Blomqvist 1946.
1669	Lundakarta där byggnader, bl.a. Kungshuset, finns tredimensionellt avbildade. Även Lundagårdsområdet med portar finns återgivet. Kartan upprättad av en viss Andreas.	André & Högstedt 1990, s. 16f.
1676	Teckning av slaget vid Lund där bl.a. Kungshuset finns avbildat. Ritad av Erik Dahlberg.	von Schwerin 1935, s. 27.
1737	Ombyggnadsförslag av Daniel Menlös, prof. i matematik vid Akademien.	von Schwerin 1935, s. 32f.
1750-tal	Teckning av Kungshuset utförd av Alexander Kastman.	von Schwerin 1935, s. 37.
Ca 1780	Domkyrkan och akademien med omgivning, sedda från norr. Gouache, osignerad.	Johannesson 1982, s. 33.
1800-talets början	Akvarell av Lundagård och domkyrkan med Kungshuset. Okänd konstnär.	von Schwerin 1935, s. 37.
1800-talets början	Litografi avbildande Sandgatan, östra Lundagårdsmuren, Domkyrkan och Kungshuset. Utförd av A. Arvidsson.	von Schwerin 1935, s. 68.
1800-talets slut →	Fotografier	Kulturens byggnadsarkiv

Figur 6. Kända avbildningar av Lundagård och Kungshuset t.o.m. 1800-talets början.

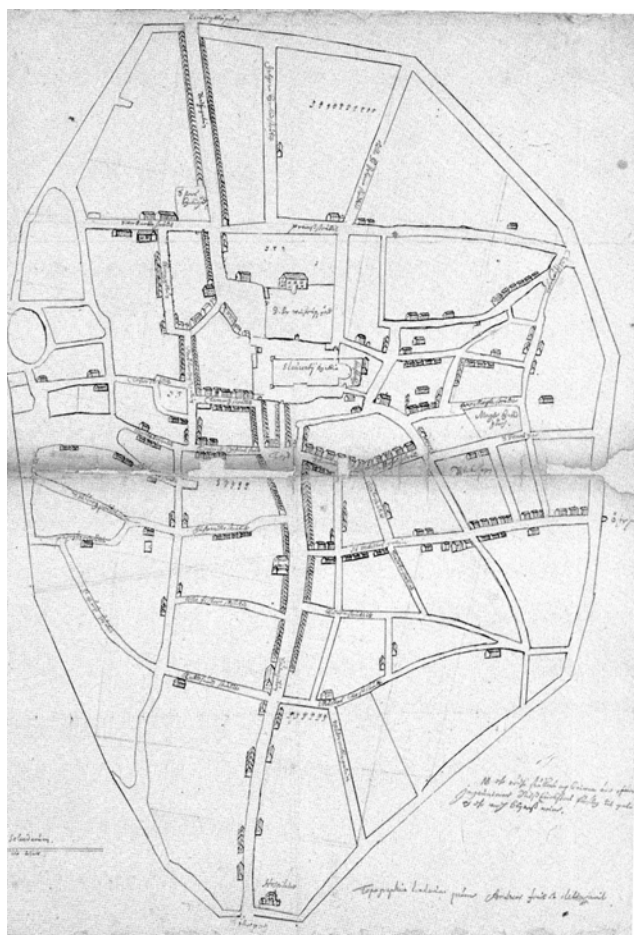
Den näst äldsta återgivningen av Kungshuset är från en karta över Lund (André & Högstedt 1990, s. 16f.). På denna karta anges dock inga arkitektoniska detaljer, det som avbildas är en tvåvåningar hög byggnad med sadeltak och trapporn. På Erik Dahlbergs teckning 'Tredje acktionen wedh Lundh den 4 decemb: 1676' finns Kungshuset återgivet som en renässansbyggnad med trapporn och volutförsedda gavlar (von Schwerin 1935, s. 27). På Alexander Kastmans teckning från 1750-talet så har byggnaden ett mansardtak (von Schwerin 1935, s. 37; se omslag).

Kartor

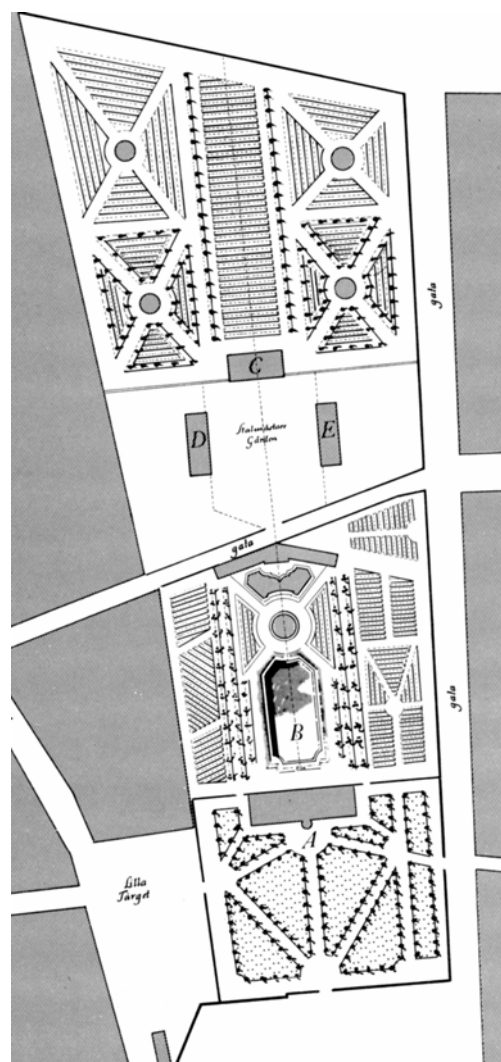
Den första kartan över staden Lund har daterats till slutet av 1500-talet och är troligen utförd av historikern och prästen Anders Sörensen (André & Högstedt 1990, s. 10f). Lundagårdsområdet är markerat med texten 'Curia episcopalis'; ärkebiskopens residens. Från mitten och slutet av 1600-talet finns fem kartor bevarade (André & Högstedt 1990). Dessa återger samtliga utsträckningen av Lundagårdsområdet. På en av kartorna, ritad av en Anders, finns även Kungshuset avbildad som en två våningar hög byggnad med sadeltak och trapporn (se fig. 7). Dessutom finns på samma karta några av Lundagårds portaler utritade. På en annan karta, daterad till omkring 1690 avbildas Kungshuset med kringliggande byggnader i plan. Detta är även fallet med i princip samtliga stadskartor från det följande seklet.

Detaljritningar av Lundagårdsområdet är kända från 1739 och omfattar Akademiens förslag till nybyggnationer och förändringar. Det finns således inga ritningar från perioderna då Lundagård fungerade som ärkebiskopsborg och länsresidens. På den första kartan, ett förslag till nytt ridhus, finns Kungshuset avbildat i plan med befintlig utbredning av tomt. Därefter

vidtar en hel del ritningar som omfattar förarbeten, förslag och uppmätningar av den parken Lundagård och den botaniska trädgården (se fig. 8).

Figur 7. Karta över staden Lund utförd 1669 där Kungshuset finns tredimensionellt avbildat. Från André & Högstedt 1990, s. 16f.

Figur 8. Hårlemans plan för anläggandet av parken Lundagård. Kopparstick av J.E. Rehn år 1748. Efter Johannesson 1982, s. 117.

<i>Upprättad år</i>	<i>Typ</i>	<i>Referens</i>
1586 – 1589	Schematisk karta över de medeltida kyrkorna i Lund utförd av A. Sörensen. Lundagårdstomten finns inritat.	André & Högstedt 1990, s. 10f.
Ca 1650	Osignerad karta över staden Lund. Lundagård finns inte medtaget.	André & Högstedt 1990, s. 14f.
1655 – 1660	Schematisk karta över staden Lund ritad av J. Mejer. Lundagård finns återgivet som tomt.	André & Högstedt 1990, s. 12f.
1669	Lundakarta där byggnader, bl.a. Kungshuset, finns tredimensionellt avbildade. Även Lundagårdsområdet med portar finns återgivet. Kartan upprättad av en viss Andreas.	André & Högstedt 1990, s. 16f (se fig. 7).
1688	Geometrisk arta över staden Lund, avritad även år 1781 och utförd av O. Naerigh & A. Schiöring. Kungshuset finns inte med på kartan, däremot finns tomten utritad.	André & Högstedt 1990, s. 20f.
Ca 1690	Karta över staden Lund utförd av E. Dahlberg eller E. Bruse. Kungshuset med intilliggande byggnader finns inritade i plan.	André & Högstedt 1990, s. 18f.
1704	Geometrisk karta över staden Lund med omgivande marker. Kungshuset med intilliggande byggnader finns inritade i plan. Kartan upprättad av J. Bergman.	André & Högstedt 1990, s. 22 – 25.
1730 – 1750	Osignerad karta över staden Lund. Kungshuset och Lundagård finns schematiskt återgivna.	André & Högstedt 1990, s. 26f.
1739	Förslag till ridhus, på vilket Kungshuset finns avbildat på en situationsplan.	Törje 1959, s. 14f.
1741	Ritning till ett ridhus väster om Kungshuset. Plan och sektionsförslag.	Törje 1959, s. 19ff.
1745	Ritning av Lundagård efter planteringsarbetena 1745. Kungshuset avbildat i plan.	Törje 1959, s. 23f.
1745	Arbetsritning av Lundagård, där även Kungshuset finns återgivet, gjord av Hårleman inför anläggandet av botanisk trädgård.	Törje 1959, s. 23ff.
1747	Första förslaget till botanisk trädgård, utförd av Hårleman. Kungshuset finns inritat i plan.	von Schwerin 1935, s. 41. Original i LUA.
1747	Förslag till Botanisk trädgård, med Kungshuset återgivet i plan. Ritningen innehåller även rumsindelningen av de östra delarna av bottenvåningen. Utförd av Hårleman.	Törje 1959, s. 23ff.
1748	Ritning av Lundagård, med Kungshuset. Kopparstick av J.E. Rehn efter förlaga utförd av Hårleman.	von Schwerin 1935, s 43; Törje 1959, s. 25ff; Johannesson 1982, s. 117 (se fig 8).
1764	Planritning av botaniska trädgården och orangeriet (med rumsdisposition)	LUA
1763	Karta över Lund utförd av J.L. Gillberg. Kungshuset med intilliggande byggnader finns inritade i plan.	André & Högstedt 1990, s. 28f.
1783 – 1785	Åtta kartor över Lund utförd av C.M. Espman. Kungshuset finns inritat i plan.	André & Högstedt 1990, s. 32 – 49.
1788	Karta över Lund utförd av J.C. Schulzen. Kungshuset finns inritad i plan.	André & Högstedt 1990, s. 50f.
1793	Karta över Lund utförd av C.D. Gyllenborg. Kungshuset finns inritad i plan.	André & Högstedt 1990, s. 52f.
1799	Karta över Lund utförd av F.A. Wiblingen. Kungshuset finns inritat i plan.	André & Högstedt 1990, s. 56f.
1800-talets början	Karta (litografi) avbildande Sandgatan, östra Lundagårdsmuren, Domkyrkan och Kungshuset. Utförd av A. Arvidsson.	von Schwerin 1935, s. 68.
1819	Geometrisk karta över Lundagård (med Kungshuset) och de intilliggande delarna av Lund. Utförd av 'Faxe'.	Törje 1959, s. 56.
1835	Karta visande Lundagård (med Kungshuset) och domkyrkan med intilliggande tomter. Utförd av S.J. Schelin.	Törje 1959, s. 59.

Figur 9. Kända kartor över staden Lund och Lundagårdsområdet. Stadskartor som upprättats före år 1800 och Lundagårdskartor som upprättas fram t.o.m. 1835 har listats i tabellen.

Ritningar

Den första uppmätningen är upprättad 1736 och utgörs av Hårlemans ritningar till anatomisk teater (von Schwerin 1935, s. 31 ff). På ritningen framgår husets bredd och övervåningens bjälklag (d.v.s. en sektionsritning av övervåningen). Det finns även olika typer av förslag till ombyggnader. Det äldsta är daterat till 1737 och är utfört av Daniel Menlös som var professor i matematik vid Akademien. Andra omfattar förslag till utvidgningar och påbyggnader av byggnaden. De förändringar som faktisk genomfördes var Sundwalls förslag till flygel (senare benämnd 'Kuggis') och Nyströms förslag till tredje våning på Kungshuset (dock något modifierad av Brunius).

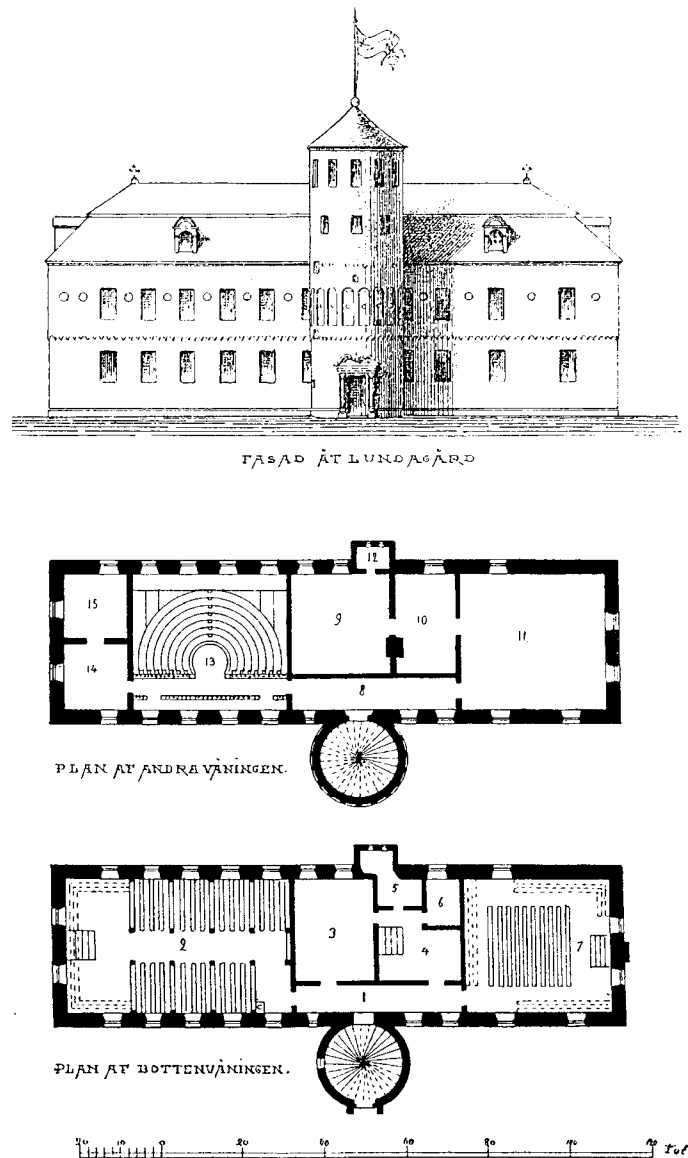
Den äldsta kända uppmätningen av Kungshuset i sin helhet utfördes av Hårleman omkring år 1740 (Engellau 1995, se fig. 11). Denna består av planritningar av byggnadens botten- och övervåning med befintlig rumsindelning. Dessutom upprättade han en ritning av den södra fasaden. Därefter har L. Södermark gjort uppmätningar av byggnaden. Dessa omfattar planritningar av källaren och bottenvåningen samt en sektionsritning av byggnadens östra delar. Brunius ritning från 1835 omfattar plan av botten- och övervåning, en ritning av den södra fasaden samt de båda gavlarna.

<i>Upprättad år</i>	<i>Typ</i>	<i>Referens</i>
1736	Ritning av anatomisk teater till Kungshusets andra våning.	von Schwerin 1935, s. 31 ff; Engellau 1995.
1737	Ombyggnadsförslag av Daniel Menlös, prof. i matematik vid Akademien.	von Schwerin 1935, s. 32f.
Ca 1740	Ritning av Kungshuset, utförd av Hårleman. Fasad mot söder samt plan över botten och övervåning.	Engellau 1995 (se fig. 11).
1747	Förslag till Botanisk trädgård, med Kungshuset återgivet i plan. Ritningen innehåller även rumsindelningen av de östra delarna av bottenvåningen. Utförd av Hårleman.	Törje 1959, s. 23ff.
1750-tal	Förslag till mansardtak, osignerad.	LUA
1750-tal/1796	Förslag till inredning av botten- och övervåning. Planritning. Osignerad.	LUA
1794	Förslag till utvidgning av Kungshuset utförd av överintendentensämbetet.	von Schwerin 1935, s. 49.
1796	Sektionsritning i längdled utförd av J. Haraldsson.	LUA.
1797	Förslag till flyglar bredvid Kungshuset. Ritning utförd av C.F. Sundwall.	von Schwerin 1935, s. 51.
1802	Tre stycken ritningar av Kungshuset; sektion av östra gaveln, planer av bottenvåning och källare; planritning av övervåningen samt interiör av bottenvåningen. Utförda av L. Södermark.	LUA, Fotokopia i LUHM:s arkiv.
1804	Förslag till dörr för biblioteket, utförd av L. Södermark.	LUA.
1826	Plantirning. Förslag till ny rumsinredning av övervåningen.	LUA.
1835	Ritning av Kungshuset av C.G. Brunius.	von Schwerin 1935, s. 36.
1835	Förslag till påbyggnad av Kungshuset. Ritning utförd av C.G. Brunius.	von Schwerin 1935, s. 52f; 57.
1835	Förslag till påbyggnad av Kungshuset. Ritning utförd av C.F. Hill.	von Schwerin 1935, s. 53f; 55; 57.
1835	Förslag till påbyggnad av Kungshuset. Ritning utförd av A. Nyström.	von Schwerin 1935, s. 58f.

Figur 10. Kända ritningar av och prospekt till ombyggnader av Kungshuset upprättade t.o.m. 1835.

Sammanfattning

- Litteraturen kring Kungshuset och Lundagård är omfattande, men bygger mestadels på utsagor från skriftliga källor. Arkeologiska källor är mindre vanliga.
- De arkeologiska insatserna består mestadels av mindre schakt. Dessa finns systematiserade i en utredningsrapport inför trädförnyelsen i Lundagård. Bevaringsförhållandena för murar och konstruktionslämningar får betraktas som goda.
- De byggnadsarkeologiska insatserna består av uppmätningar av trappornet i sin helhet, samt detaljer av de södra och norra fasaderna. Uppmätningar av murverket är m.a.o. begränsade och hänfödda till murverkets utsida.
- Textbeläggen är av fragmentarisk art fram till 1500-talet. Från 1530-talet finns olika typer av räkenskaper, husesyner och inventarielistor. Utsagovärdet kring byggnadens arkitektoniska utformning är dock begränsad.
- Den äldsta avbildningen (se diskussion ovan) är från slutet av 1580-talet. Därefter förekommer byggnaden sporadisk i olika bilder under 1600 och 1700-talen. Utsagovärdet är m.a.o. begränsat.
- Lundagårds rumsliga utsträckning är väl känd från 1650-talet och framåt. Från mitten av 1700-talet förekommer detaljritningar av Lundagårdsområdet.
- Ritningar av Kungshuset är kända från 1740-tal och framåt.

Figur 11. Hårlemans ritning av Kungshuset från omkring 1740. Efter Engellau 1995.

BYGGNAD SARKEOLOGISK REDOGÖRELSE

Kongl. Carolinska akademiens hufvudbyggnad, som är uppförd i Byzantinsk, eller om man hellre vill med andra säga i Nygrekisk, Forngöthisk, Gammelsaxisk stil, har af ålder varit Nordens Metropolitanresidens och hetat Curia Lundense eller Lundagård (Brunius 1836 (i von Schwerin 1935, s. 77)).

Brunius utsagor till trots, så vet vi tämligen lite om byggnadens ursprungliga arkitektoniska utformning. Vad som är känt är att byggnaden började att uppföras 1578 och att de sista arbetena med interiören avslutades år 1584. Byggnaden är alltså inte fullt så gammal som Brunius först antog. Redan 1850 konterar han nämligen att Kungshuset ej kan vara det gamla ärkebiskopspalatset (Brunius 1850, s. 414 – 421). Vid omändringarna av byggnaden på 1830-talet påträffades nämligen grundmurar till en äldre byggnad som var annorlunda orienterad. Han menade dessutom att Kungshuset 'var uppförd på gamla grundvalar'. Tankarna om att byggnaden delvis var uppförd på och innehöll rester av äldre murverk har levt vidare. Som tidigare har nämnts, så undersökte Otto Rydbeck år 1908 byggnadsresterna under Carolinasalen (även om han 1951 skriver att dessa: "... böra noggrant utgrävas och uppmätas, ett arbete som bör utsträckas till hela byggnaden, således även till källaren i öster" (Rydbeck 1951). Detta indikerar att hans egna uppmätningar inte gjordes på ett tillfredsställande sätt). Rikard Holmberg försökte i sin avhandling gå vidare med dessa iakttagelser. Han menade att den östra delen av den norra väggen är den äldsta delen av byggnaden, och denna en gång varit en del av den medeltida ringmuren runt Lundagård (Holmberg 1977, s. 88ff, 172). I de västra delarna av muren fann han spår efter ett porttorn. Därefter, menar Holmberg, byggdes ett källarförsett hus i de östra delarna (motsvarande nuvarande källaren) och ytterligare ett hus i väster (byggnadsresterna under Carolinasalen). Slutsatserna av dessa tidigare forskningar är att Kungshusets byggnadshistoria startar innan det egentligen byggs!

Kronologisk redogörelse

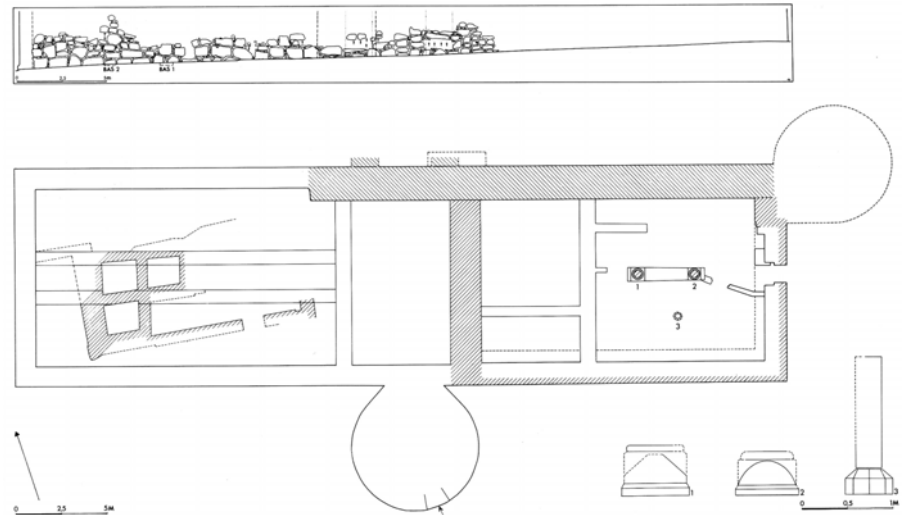
Lundagårdsområdet verkar utifrån resultaten från de arkeologiska undersökningarna i Askallén har utnyttjats för profanbebyggelse (Gardelin m.fl. 1996, s. 46f). Dessa bebyggelserester kunde dateras till slutet av 900-talet och början av 1000-talet och tolkades som lämningar efter en eller flera urbana bostadskomplex. Under 1060-talet kunde man vid samma undersökning konstatera att området omstruktureras och blir till en gårdsplan i samband med instiftandet av biskopssätet. Någon gång under 1100-talet utjämnas marken varpå ett grundmurat hus uppförs. Detta har av utgrävarna satts i samband med instiftandet av ärkesätet. Ärkesätet fortsätter sedan att

ha området i besittning till 1536 då det blir länsresidens för kronolänet Lundagård (von Schwerin 1935, s. 3f).

Lundagårdsmuren

Lundagård skulle under 1100-talet, enligt Rikard Holmberg, ha blivit kringgärdat av en ringmur av vilka delar skulle finnas bevarade i Kungshusets norra vägg. Holmbergs dateringsbelägg är dock svaga, vilket han också påpekar (Holmberg 1977, s. 88ff). Han bygger sin argumentation på stratigrafiska iakttagelser i murverket och på dess utformning (se fig. 12).

Den norra murens östra och nedersta partier utgörs av tuktad kvartsit vars tjocklek uppgår till närmare 1,8 meter. Denna typ av murverk uppfattades av Holmberg som vanligt förekommande i 1100-tals kyrkorna i Lundatrakten, även om detta, som han uttrycker det, inte är 'några speciellt tidsbundna karakteristika'. De

stratigrafiska iakttagelserna visar att de anslutande väggpartierna är yngre och att teglet tolkades som sekundärt infogat i nordväggens sättningssprickor. Detta skulle tala för att kvartsitväggen tillkommit före det att teglet introduceras i Skåne, d.v.s. under 1100-talet.

I de västra delarna av den tilltänkta Lundagårdsmuren finns det spår efter nedbrutna kvartsitmurar. Detta tolkar Holmbergs som resterna av ett torn. Platsen för tornet är placerat så att det inte kan ha existerat samtidigt som Kungshusets norra privét (som togs bort av Brunius). Holmberg menar att tornet måste ha föregått privetutbyggnaden, och att det bör ha varit samtida med ringmuren (även om han inte gör någon stratigrafisk iakttagelse vad gäller relationen mellan ringmur och tornmur (äldre/yngre/i fog)).

Figur 12. Uppmätning av den norra fasadens nedre parti (ovan, d.v.s. resterna av Lundagårdsmuren), planritning av källare och lämningarna under Carolinasalen samt avbildning av kapitäl och kolonn. Efter Holmberg 1977, s. 89.

Den östra källarbyggnaden

Källaren i de östra delarna av Kungshuset har av både Rydbeck och Holmberg betraktats som grunden till en medeltida byggnad (se fig. 12). Beläggen för en sådan är att det förekommer sandstenskvader i de nedersta skiften (Holmberg 1977, s. 172). Huruvida kvaderstenarna är ursprungliga eller återanvända, har dock ej på ett tillfredsställande sätt fastställts. Förutom kvaderstenarna så finns två uppochnervända romanska kapitäl i källarens längsgående sekundära tvärmur, samt ytterligare en kolonn i den som stöd för en takbjälke i de södra delarna. Kolonnen och kapitälerna ligger på samma

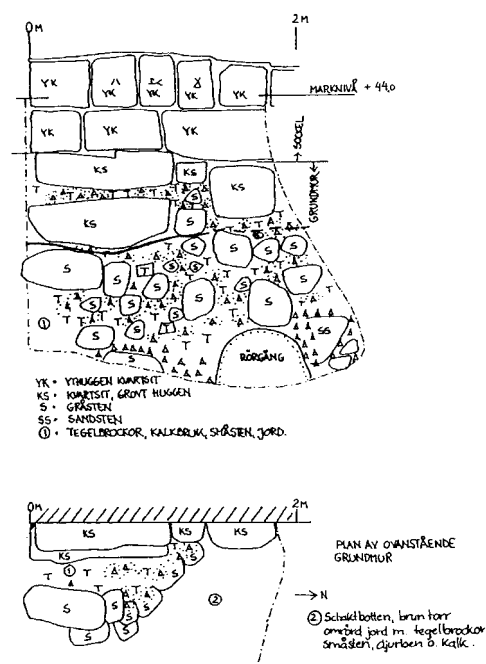
nivå som byggnadens sockel, vilket enligt Holmberg visar att de är samtida med källarbyggnadens uppförande. Vad gäller dateringen så anför Holmberg att källarbyggnaden måste varit uppförd före 1579 (då med åtta valv, se s. 90). I ett senare kapitel menar han att kolonnerna är sekundära och tillförda byggnaden i ett senare skede, troligen i samband med återuppbyggnad efter Karl Knutssons anfall år 1452. Holmberg föreslår att dessa möjligen kan ha kommit ifrån grunderna under Carolinasalen eftersom dessa enligt Brunius täcktes av aska och kol (Holmberg 1977, s. 172). Vid undersökningarna 1998 så dokumenterades två meter de nedre skiften av sockeln och byggnadens grundmur (Rönn 1998; se fig. 13). Det kunde konstateras att sockeln bestod av jämna skift med sandstenskvader. Tre av dessa var försedda med gotiska stenhuggarmärken. Grundmuren var kallmurad med tuktad kvartsit, och mellan dessa större stenar fanns mindre stenar, tegelbrockor och kalbruksblandad jord. Rönn menar att det varken går att bekräfta eller dementera hypotesen huruvida Kungshuset är uppfört på grunderna för en äldre byggnad. Det som skulle tala för en sekundäranvändning är att grunden sticker utanför sulans övre kant. Detta kan emellertid röra sig om en förstärkning av byggnadens hörn, även om det är svårt att utifrån schaktets ringa storlek uttala sig om grunden generellt sett har denna utformning.

Lämningarna under Carolinasalen

Brunius tolkade murresterna under Carolinasalen som lämningarna efter ett kapell (Brunius 1850, s. 417; se fig. 12). Detta är något som Holmberg avvisar, men å andra sidan ger han inga alternativa förslag mer än att byggnaden troligen raserades i samband med Karl Knutsson anfall på Lundagård år 1452. Andrén m.fl. anför hypotesen att tegelhuset delvis skulle ha fungerat som Lundagårds norra port (Andrén m.fl. 1995, s. 14). Man stödjer sin hypotes på att husets orientering stämmer överens med orienteringen av den nordvästra delen av Lundagårdsmuren. Dessutom torde den medeltida Lysegatan gått från kvarteret Paradis ner till den norra Lundagårdsmuren och föreliggande tegelhus.

Andra förändringar på Lundagård

Resultaten från undersökningarna i Askallén visar på en del aktiviteter under loppet av 1400-talet (Gardelin m.fl. 1997, s. 77 – 80). För det första uppförs en östvästligt orienterad mur som enligt undersökarna troligen är densamma som ärkebiskop Tuve Nilsson lät uppföra kring sitt bostadskvarter inne i borgen. Dessutom påträffades ett sättsandslager vilket tolkades som resterna

Figur 13. Ritning av sockel och grundmur på Kungshusets östra gavels södra del. Från Rönn 1998, fig. 8.

av en stensatt gårdsplan. Denna är yngre än den omtalade muren, men torde ha lagts ut i samband med murens uppförande.

Kungshuset

År 1578 började det nuvarande Kungshuset att uppföras som länsmans- och kungaresidens (Blomqvist 1978, s. 36f). Arkitekt för det nya Kungshuset var Didrik Byggmästare som möjligen är densamme som Didrik Thönnesson som senare kom att arbeta på Kronborgs slott (von Schwerin 1935, s. 13; Blomqvist 1978, s. 37). Ansvarig för byggnadsarbetenas fortskridande var länsmannen Björn Kaas (von Schwerin 1935, s. 10f; Bevaringskommittén 1981, s. 92). Byggnaden blev inte helt fullbordad förrän år 1584 (von Schwerin 1935, s. 14), och kom att fungera som residens fram till år 1655 då det doneras till rikshistiografen Vitus Bering. Det förblir, efter en del förvecklingar, i hans ägo tills dess att han år 1660 säljer egendomen till biskop Peder Winstrup. När han sedermera år 1679 avlider tillfaller gården återigen kronan, för att slutligen doneras till Akademin år 1688 (von Schwerin 1935, s. 3).

Utifrån länsräkenskaperna, inventariet från 1688 och Brunius byggnadsbeskrivning går det att få en uppfattning om Kungshusets gestaltning (det följande, om inget annat anges, är hämtat från Brunius 1850, s. 447 – 421; von Schwerin 1935, s. 11f, 19, 26; Blomqvist 1978, s. 37).

Beskrivning av Kungshuset under slutet av 1500-talet

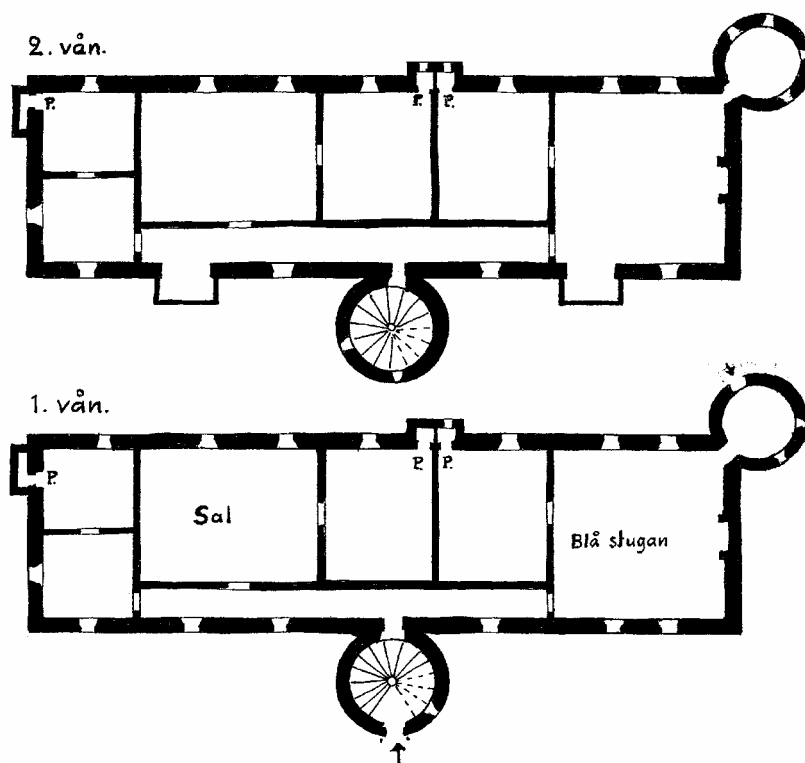
Kungshuset hade ursprungligen två våningar och ett brant sadeltak, medan trapptornet hade tre våningar med en hög spira av bly. Det är ca 42 meter långt och 12 meter brett och det var omkring 20 meter högt (till taknocken). Byggnaden är i huvudsak murad i oregelbundet munkförband, men där det, som tidigare beskrivits, framförallt i byggnadens nedre partier finns inslag av sandstenskvader och kvartsitmurverk. Trapptornet är murat i vilt förband avbrutet av rullskift och enstaka gråstenar (Christofferson 1975). Ursprungligen torde murverket varit rappat i okänd färg. Byggnaden har en sockel, som mest ca 0,6 meter hög, bestående av sandstenskvader i basen och överst högtställt formtegel.

Övervåningen (även på trapptornet) är överkragad och markeras med en rundbågsfris. På övervåningens södra fasad fanns även rundbågiga nischer mellan de olika fönsteröppningarna. Husets fönsteröppningar torde enligt Brunius ha haft stickbågiga nischer, men källarnedgången och den ursprungliga huvudingången hade rundbågiga öppningar. Strax över rundbågsfrisen finns det på trapptornet höga rundbågiga nischer, vilka upptill har dubbelbågar vars slutstenar har uthuggna ansikten. Nedanför dessa finns symmetriskt placerade runda nischer och fönster (Christofferson 1975, s. 8ff). Mellan den andra och tredje våningen fanns även runda nischer, varav några, precis som i det föregående fallet, har fungerat som fönster.

På den södra fasadens övervåning, på var sida om trapptornet, fanns även två karnaper. Enligt Brunius markerades dessa av rundbågiga, ca 3 meter

bredda och 3,6 meter höga öppningar i murverket. Därunder fann han spår efter bomhål som troligen burit en träkur eller altan. På 1600-talet var dessa försedda med blytak. Det fanns även två privetutbyggnader. Den ena fanns något förskjutet åt öster på den norra fasaden, samt den andra på den västra gavelns norra del. Gavlarna bör, utifrån avbildningar av Braun och Hogenberg samt Erik Dahlberg, ha varit volututformade och delade av horisontella gesimser.

De olika utrymmena i huset var avdelade av korsvirkesväggar. Bottenvåningen var enligt en husesyn från 1688 disponerad så att man från ingången först kom in i en långsmal korridor som löpte längs den södra väggen (se fig. 14). I öster kom man in i den

Figur 14. Rekonstruktion av Kungshuset rumsdisposition utifrån ett inventarium från 1688. Efter Blomqvist 1978, s. 38.

'Blå stugan', med en stor öppen spis och som upptog hela den östra gaveln. Därifrån fanns en dörr in till en kammare med privét. Bottenvåningens västra gavel var fördelad på två rum, varav det i det norra fanns en privét.

Byggnadens sal fanns i den norra delen av byggnaden. Från denna fanns en dörr intill ytterligare en kammare med privét. Köket fanns av allt att döma i en intilliggande separat byggnad. Först under mitten eller slutet av 1600-talet flyttades köket in till rummen mellan salen och Blå stugan. Övervåningen hade samma indelning som bottenvåningen, men rummens respektive funktion är mera osäker. Trappornets tredje våning innehöll en kammare.

Det nordöstra tornet

I de äldsta inventarierna så finns det omnämnt att Kungshuset haft ett runt torn invid dess nordöstra hörn. Huruvida detta är ursprungligt eller inte har debatterats. Brunius och Blomqvist menar att så är fallet medan von Schwerin har en annan åsikt. Han menar att eftersom detta torn inte finns avbildat på Erik Dahlbergs teckning från år 1676 och att det inte skulle ha passat in i byggnadens gestaltning, så bör detta ha uppförts efter detta datum, troligen av Peder Winstrup (von Schwerin 1935, s. 26). Dahlbergs teckning saknar även andra detaljer på Kungshuset. Ingen av de två privetutbyggnaderna finns med på bilden. Enligt 1688-års inventarieförteckning så innehöll tornet på bottenvåningen ett mindre rum och en utgång mot trädgården.

Förändringar i byggnaden

von Schwerin har gått igenom räkenskaperna och Akademin portokoll och redogjort för byggnadens status och de förändringsarbeten som har vidtagits. I det följande presenteras en kortfattad redogörelse av kända förändringar av byggnaden under perioden 1584 – 1835 (se fig. 14).

År	Förändring
1590	Reparation av tak och fönster.
1612	Reparation av tak och fönster.
1615	Förbättrande av trappor och loft, iordningställande av fönster.
1627	Reparation av trappornets huv.
1634 – 1637	Reparationer av tak, karnaper och fönster.
1645	Förödelse efter kriget. Samtliga loft, fönster och dörrar var borta. Skorstenarna hade fallit ner, det mesta av takteglet, liksom hela tornhuv var borta. Murarna var spruckna och rappningen borta.
1660	I räkenskaperna från 1646 – 1655 finns inga uppgifter om reparationer. Troligen utfördes dessa av Peder Winstrup år 1660.
1690	Huset beskrivs som tomt. Samtliga fönster och dörrar var stulna. Akademin flyttar in.
1691	Reparationer utförda under ledning av Akademin. Blå stugan inreds till auditorium.
1693	Huset förfallet, 300 daler gavs till ospec. reparationer.
1694	Fönster saknades i auditorierna.
1695	1656 daler beviljas till reparationer, ospec. Privetutbyggnaderna används som arkiv. Det nö tornets bv ej brukbart.
1704	Taket och trappan reparerades liksom loftet över biblioteket.
1710	Kungshuset använt som magasin.
1715 – 1717	Stora reparationer av byggnaden. Bl.a. igenmurades nö tornets dörr. Tak och karnaper iståndsattes.
1721	Den östra gaveln hade rämnat, trappan var inte i brukbart skick. Taket läckte och loften var bristfälliga.
1725	Det nö tornet rivs.
1726	Murningsarbeten vid platsen för det nö tornet.
1729	Stora renoveringsarbeten. De mindre rummen på bv gjordes till en enda stor konsortiesal och försågs med gipstak. På öv sammanslogs biblioteket med ett intilliggande rum.
1731	En ny trappa sattes in i det södra tornet.
1733	Fönster reparerades.
1733	Inrättande av 'anatomisk teater' på öv. Efter ritningar av Härleman.
1740	Ett mansardtak ersatte det gamla sadeltaket.
1741	En ny portal upptogs, huset rappades.
1743	Ett 'fysiskt auditorium' uppfördes på vindens västra del.
1744	Biblioteket renoverades.
1753	Trappornet höjdes 7 alnar för att ge plats åt ett observatorium. Det försågs med ett platt plåttak.
1775	Taket reparerades.
1778	Sprickor i murarna åtgärdas, huset rappas om.
1804	Vinden inreds.
1837 – 1839	Hela byggnaden förändras. Bl.a. påbyggs en tredje våning. Samtliga fönster förändras. Inredning görs om. Den nuvarande portalen tillkommer.
1846	Historiska Museet flyttar in i bv östra del.
1884	Hela bv inreds till bibliotek och läsesalar.
1908	Historiska Museet flyttar tillbaka till Kungshuset och upptar hela bv.

Figur 15. Förändringar i Kungshuset från perioden 1584 – 1839 och som finns redovisade i von Schwerin 1935.

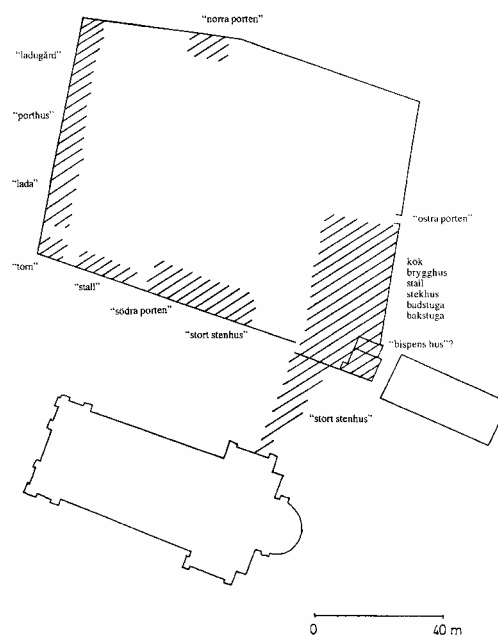
Kungshusets relation till det omkringliggande kulturlandskapet

Lundagård

Lundagård har att döma av undersökningarna i Askallén före biskopssätets inrättande utgjorts av tomtmark för stadsbebyggelse. Förändringarna i samband med domkyrkobygget innefattande även att området togs i anspråk som residens åt biskopen och även senare åt ärkebiskopen. Platsen för det nuvarande Kungshuset utgjorde under denna period själva avgränsningen av Lundagård. Om Holmbergs iakttagelser stämmer så manifesterades detta av uppförande av en mur runt ärkebiskopsområdet. Muren inneslöt ett cirka 100 (ö-v) x 80 (n-s) meter stort område, innehållande ärkebiskopens residens med olika typer av byggnader. Utifrån ett inventarium från år 1536 listas 28 olika förvaringsutrymmen (Andrén m.fl. 1995, s. 9). Utöver dessa omnämns mer privata utrymmen som sovrum och klädkammare samt mer officiella utrymmen som kapell och skrivarestuga. I ett försök att rekonstruera Lundagård utifrån det skriftliga källmaterialet och arkeologiska iakttagelser har Andrén m.fl. tecknat en bild där bebyggelsen på borgen funnits längs med dess mur (Andrén m.fl. 1995, s.18, se fig. 16). Vid de arkeologiska undersökningarna i Askallén kunde man konstatera att en grundmurad, troligen friliggande, tegelbyggnad låg på den östra delen av borgen (Gardelin m.fl. 1996). Byggnaden uppfördes under 1100-talet och byggdes till under nästföljande sekel. Under 1400-talet uppfördes en 'inre' ringmur som omgärdade 1100- och 1200-tals huset.

Läns- och kungaresidens

Efter reformationen kom Lundagård som bekant att fungera som läns- och kungaresidens. Inom området uppläts även en byggnad åt den skånska adeln för att användas som domstolslokal (Andrén m.fl. 1995, s. 12). I samband med donationen av Kungshuset till Vitus Bering förlorade Lundagård sin roll som läns- och kungaresidens. Länet övergick till att administreras från Malmöhus slott. Under 1600-talet fanns enligt Blomqvist tretton olika byggnader varav många beskrivs som fallfärdiga (Blomqvist 1978, s. 187; se fig. 17). I början av detta sekel river man även tegelhuset i Askallén (Gardelin m.fl. 1996, s. 81f). Detta sätts i samband med uppförandet av biskop Peder Winstrups hus på nuvarande Krafts Torg.

Figur 16. Lundagårds troliga utbredning utifrån skriftliga källor, arkeologiska iakttagelser och provborrningar. Efter Andrén m.fl. 1995, s. 18. Observera att Askalléundersökningen inte var utförd vid tidpunkten för rekonstruktionsförsöket.

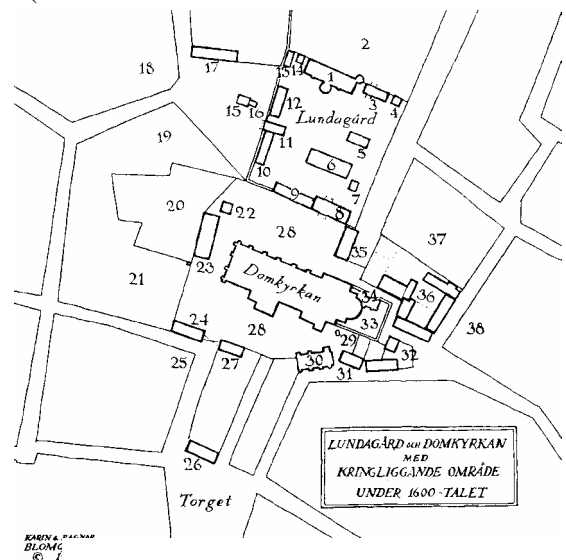
Akademipark

I slutet av 1600-talet, år 1688, doneras Lundagård till den nygrundade Akademin, som år 1690 flyttade in i Kungshuset. Förutom Kungshuset så verkar iordningställandet av Lundagård ha haft störst betydelse. Men arbetena avstannade och fördröjdes av den stora förödelse som de olika krigen förde med sig. Området omtalas som skräpigt och uppfyllt av rester och grunder efter gamla byggnader (Törje 1959, s. 11). Bland de första åtgärderna som vidtogs var att färdigställa Lundagårdsmuren (von Schwerin 1935 s. 46ff; Törje 1959, s. 11ff). Kostnaderna blev mindre än beräknat eftersom en stor del av stenen hade brutits upp på platsen (Törje 1959, s. 21). Detta är något som även kunde konstateras vid Askalléundersökningen, där den inre ringmuren togs bort under 1690-talet. Under 1700-talet fanns det även långt framskridna planer på att uppföra ett ridhus i Lundagård, men dessa planer kom aldrig att förverkligas. Däremot kvarstod minst två äldre byggnader. Längs med den västra Lundagårdsmuren fanns akdademivaktmästarens bostad och i öster fanns ett stall.

Den största förändringen kom emellertid att innefatta planteringen av dagens park. Detta påbörjades år 1744 och gjordes efter ritningar av Hårleman (von Schwerin 1935, s.39ff). Marken kom inledningsvis att djupgrävas och sedan fyllas på med fyllnadsmassor för att skapa bättre betingelser för växtligheten (Gardelin m.fl. 1997, s. 90ff). Schaktningsarbeten kom att göras i form stora diken och betinga ett djup på något mer än en meter som sedan återfylldes. Totalt uppgår de påförda massornas djup till mellan 1,5 – 2 meter.

Domkyrkoområdet

Precis som Lundagård var Domkyrkoområdet under medeltiden muromgärdat, men tillgängligt för besökare (Altenberg 1996, s. 36). På området fanns, förutom själva domkyrkan, kyrkogård (separat inhägnad), kapitelhus, klockarebostad bibliotek och skola (Andrén 1980, s. 70f). Mitt emot domkyrkans norrportal fanns ingången till Lundagård. Det omtalas också att det fanns en täckt gång från den norra korsarmen till ärkebiskopens palats (von Schwerin 1935, s. 8).

Figur 17. Lundagård och Domkyrkan med kringliggande områden under 1600-talet. Efter Blomqvist 1978, s. 187.1: Kungshuset; 2: Trädgård; 3: Stall; 4: Korsvirkesbyggnad; 5: Korsvirkeshus med badstuga och bakugn; 6: Biskopens hus; 7: Korsvirkeshus, kök; 8: Ärkebiskoparnas salshus, uppfört i tegel; 9: Korsvirkeshus med stall; 10: Tegelhus som fungerade som lada; 11: Porthus i korsvirke; 12: Tegelhus & 35: Stenhus, möjligen det som uppläts som adelns domhus.

Trädgården norr om Lundagård

Området omnämns år 1483 som ärkebiskopsstolens trädgård (Andrén 1984, s. 68). Den gick i väster fram till nuvarande Kyrkogatan och måste ha varit tudelad av Lysegatan som löpte i nordsydlig riktning från nuvarande kvarteret Paradis (se Andrén m.fl. 1995 s. 14). I slutet av 1600-talet omtalas att trädgården i norr begränsades av ett stendike med enrisstängsel. I öster fanns ytterligare ett enrisstängsel medan området i väster begränsades av två gårdar (von Schwerin 1935, s. 20f (dessa menar Andrén (1984, s. 68) är anlagda efter 1483)). Inne i trädgården fanns två dammar (utan fisk), vanvårdade fruktträd och bärbuskar samt ett förfallet korsvirkeshus. Under 1700-talet började arbetena med att färdigställa en botanisk trädgård med orangeri till Akademin (von Schwerin 1935, s. 43ff). Den nya trädgården, omgärdad av murar, blev färdig 1757. Den fanns kvar tills 1882 då den nuvarande universitetsplatsen stod färdig.

Kungshuset och kulturlandskapet

De förändringar som beskrivits har på olika sätt påverkat receptionen av och symboliken i Kungshuset. På samma sätt har kontexterna påverkat gestaltningen av själva byggnaden. Kontexterna har gett byggnaden olika innebörder.

Den norra muren och porten under ärkebiskopstiden

Från perioden före det egentliga Kungshusets uppförande utgjorde ringmuren en begränsning av ett av de mest iögonfallande och centrala men samtidigt mest slutna områdena i staden Lund. Lundagård var beläget på ett markerat höjdläge mitt i staden (Larsson 2001, s. 53). Tillsammans med det i söder anslutande domkyrkoområdet utgjorde Lundagård en sluten enhet. I norr fanns av allt att döma ärkebiskopens trädgård. Huruvida även denna var kringgårdad av någon typ av begränsning får väl anses troligt. Trädgårdar var viktiga delar av de medeltida residensen. Samtidigt var ärkebiskopens salshus och bostad belägen i de östra delarna av Lundagård. Investeringar i ett porthus (om detta är sekundärt eller om det fanns en ursprunglig portal går inte att avgöra) visar att portalen haft något typ av betydelse. Portalen förmedlar dock tillträde från Lundagård till ytterligare ett slutet rum som utgjordes av trädgården. Å andra sidan utgjorde trädgården ett slutet rum som förmedlade tillträde till Lundagård och som symboliserades av porten.

Lundagård och domkyrkoområdet utgjorde en stad i staden. Precis som staden Lund hade Lundagård fyra portar, en i varje väderstreck. Dessa förmedlade inte enbart tillträde utan de symboliserade även de slutna rummen (Altenberg 1996, s. 33ff). Det var endast de västra (i huvudsak) och östra portarna som ledde ut till offentliga utrymmen. Den södra porten var belägen mitt emot den muromgärdade domkyrkans nordportal. Den norra ledde ut till Lysegatan, under medeltiden benämnd 'Lysestræde' (Andrén

m.fl. 1995 s. 18). Det finns dock inga uppgifter om gatan varit en enskild gata, ett s.k. 'sträte', eller om det varit en offentlig gata, ett s.k. 'adelsträte' (Altenberg 1996, s. 18). Men att döma av dess placering i ärkebiskopens trädgård, så torde det röra sig om en enskild gata. Detta måste innebära att platsen för Kungshuset legat i en perifer men svårtillgänglig del av staden. Detta är något som ytterligare kom att betonas i och med uppförandet av den inre ringmuren och som delade in Lundagård i för- och huvudborg.

Lundagård med domkyrkoområde och trädgårdar låg mitt i Lund. Områdenas placering och gatunätets utformning tvingade till omvägar och separerade staden (Altenberg 1996, s. 34). Men å andra sidan gick all kommunikation till området och utgjorde stadens normativa centrum (Larsson 2001, s. 52). Genom områdenas belägenhet på en markerad topografisk position och genom gatunätets disposition så kunde ärkebiskopen kontrollera rörelse och aktivitet. Det utgjorde, som Stefan Larsson har påpekat "*ett potentiellt fokus för social reglering och kontroll*" (2001, s. 53).

Portsymboliken och närheten till trädgården kan med andra ord återknytas till den sociala uppdelningen av borgen, både ur ett genusperspektiv och ur ett maktperspektiv. Symboliserade det norra portområdet, i likhet med vad som brukar diskuteras vad gäller interiöra indelningar av kyrkor, ett mer 'kvinnligt' rum i Lundagård? Förstärks detta av närheten till trädgården? Eller kan portsymboliken relateras till den sociala uppdelningen och kontrollen av tjänstefolk inom Lundagård och mellan Lundagård och trädgården?

Ett nytt residens med andra förtecken?

När väl Kungshuset uppfördes ett par decennier efter reformationen öppnas Lundagård för fler sociala kategorier. Förutom den världsliga länsadministrationen och kungen så finns även den nya biskopen och den skånska adeln (i form av ett donerat domstolshus) representerade på residensets område. Placeringen av Kungshuset på platsen för den tidigare norra porten och på en perifer position i förhållande till Lundagårds äldre centra behöver inte vara någon tillfällighet. Arkitektur används ofta för att kommunicera olika typer av budskap, och en byggnad som Kungshuset måste tolkas som ett manifest sådant.

Det kan tolkas som ett medvetet rumsligt avståndstagande gentemot mer officiella byggnader och utrymmen på residenset. Men det kan även ses som ett rumsligt avståndstagande gentemot det gamla katolska ärkebiskopsdömets makt.

Placeringen kan även tolkas som en stängning av den tidigare norra porten. Kungshuset har inga andra kända utgångar norrut än den som är känd i det nordöstra tornet. Frågan är om detta torn är ursprungligt, om det inte är det är det av vikt att utröna om det funnits några andra ingångar/utgångar i den norra fasaden. I vilket fall är det en inskränkning av tillträdet till trädgården norr om huset. Utgångar direkt från huset kan tolkas som ett utslag för renässansens vurmande för trädgårdar och trädgårdsarkitektur.

Detta skulle även förklara varför Lyseгатans södra sträckning inte finns med på 1600-talets kartor och i sådana fall även tyda på en förändring av trädgården. Det är i vilket fall en inskränkning av tillträdet till trädgården.

Husets arkitektoniska utsmyckning och utformning är också av intresse. Den södra fasaden har mest kända utsmyckningar i form av karnaper, friser och blinderingar (i synnerhet på trapptornet). På den norra fasaden fanns endast frisen mellan de båda våningarna, samt eventuellt det nordöstra tornet (dess utsmyckning är okänd). Samtidigt fanns på denna sida husets ena privétutbyggnad. Detta indikerar en positionering av byggnaden i en officiell framsida och en mer privat baksida.

Akademihus och försvenskning

Efter de stora krigen och förödelsen av Lundagård och Lund tar det nygrundade universitetet området i anspråk. Byggnaden förändras därigenom från ett semiprivat till ett mer officiellt hus (för de som tilläts komma in i Lundagård). Dessutom blev området ett centrum för administrationen av en svensk gudstjänstordning (se Blomqvist 1978, s. 180ff), och därmed i förlängningen av en försvenskning av de tidigare danska landskapen. Från tiden finns en systematisk rivning av tidigare byggnader som kulminerade i utläggandet av parken Lundagård, något som kan tolkas som ett rent fysiskt utplånande av den danska tiden (Larsson 2001, s. 55).

Kungshusets renässansutformning kan ha medverkat till att den bevarades eftersom detta var ett formspråk som var gemensam för den nordiska adeln och monarkierna. Gotisk byggnadsstil förknippades främst med den katolska tiden, något som i högre grad var negativt (även om detta förändrades i och med introduktionen av de s.k. nystilarna under 1800-talet). Kungshuset blev under 1700-talet jämte rektorsspiror och nycklar en betydande symbol för universitetet. Detta kan bl.a. illustreras av den bibel som bands in av universitetet år 1737. På bokens förgyllda pärm finns en kolorerad bild av Kungshuset tillsammans med spiror och nycklar (se Johannesson 1982, s. 145).

Den tidigare trädgården norr om Kungshuset förändrades till botanisk trädgård. Denna muromgärdades och försågs i norr med ett orangeri (med anatomisk teater). Därmed kom den rumsliga ordningen att förändras på ett avgörande vis. Det var nu utrymmet mellan orangeriet och Kungshuset som var det mest stängda. Den botaniska trädgården utgjorde ett uppordnad systematiserat och organiserat rum omgivet av en gradvis övergång till kaotiska och okontrollerbara utrymmen. Denna strävan efter symmetri gick även igen i utformningen av Kungshuset. Fönster och rumsdispositioner förändrades och systematiserades. Det är dock okänt i vilken omfattning och om de norra och södra fasaderna var olik utformade.

FÖRSLAG TILL PROBLEMBASERAD DOKUMENTATION OCH ÅTGÄRDSPLAN

Kungshuset är ett konglomerat av äldre konstruktioner, återanvänt material och ständiga omändringar. Som sådant är det manipulerat för att skapa uppfattningar, skicka budskap och ge mening; det skall på samma gång representera som presentera. I murverket finns förtingade förhållningssätt, visioner och ambitioner likväl, som misslyckanden och lögner. Kungshuset är med andra ord format, omformat och uppfattat i olika sociala och kulturella sammanhang.

Kungshuset är beläget i ett område som under medeltiden var centrum för den kyrkliga makten i Norden, och som efter reformationen i tur och ordning var läns- och kungaresidens samt centrum för försvenskningen av Skåne. Som sådant har Kungshuset stora möjligheter att belysa väsentliga aspekter av den historiska utvecklingen. Utifrån relationerna mellan Kungshuset och det omkringliggande kulturlandskapet har olika förslag till problemställningar för de fortsatta undersökningarna utarbetats. Problemställningarna är formulerade under tre kronologiskt ordnade rubriker:

- *Den norra muren och nordporten under ärkebiskopstid.* Det diskuterades kring nordportens symbolik och förhållandet gentemot ärkebiskopsborgens trädgård på nuvarande Universitetsplatsen. Detta uppfattades som en social uppdelning av borgen som både kan återknytas till genus- och maktaspekter.
- *Ett nytt residens med andra förtecken?* Kungshuset uppfördes i en perifer del i förhållande till de större byggnaderna från ärkebiskopstiden och som fortsättningsvis användes som administrationslokaler för länet, adeln och biskopen. Samtidigt förändrades trädgården i norr. Speglar förändringarna ett avståndstagande från ärkebiskoparna Lundagård eller är det ett försök att skapa privata rum på det nya residenset?
- *Akademihus och försvenskning.* Kungshuset är platsen för utbildning av det skånska prästerskapet, och är därmed i praktiken även ideologisk säte för försvenskningen. På samma gång utbildar akademien människor i de vetenskapliga idealen.

En röd tråd genom samtliga problemställningar är *förhållandet trädgården på nuvarande Universitetsplatsen och Kungshuset med föregångare*. Dialektiken mellan dessa båda element skapar ofta intressanta sammanhang och har betydelse för den norra fasadens utformning. Det finns stora förutsättningar att dokumentera spåren efter praktikerna och iscensättningen av de nya idealen i den nuvarande byggnadens murverk. Iakttagelser av denna typ kan även på ett givande sätt komplettera det skriftliga källmaterialets utsagor.

Dokumentationsmaterialet

Eftersom murverket inte i tillräcklig grad är uppmätt saknas kunskap om hur stora delar av detta som kan betecknas som ursprungligt, tillhörande äldre byggnader och vilka delar som är resultat av senare förändringar. De fåtaliga undersökningar som trots allt har gjort påvisa en komplicerad byggnadshistoria, men som är väsentlig att kunna identifiera och rekonstruera. Det finns också en stor osäkerhet kring de tidigare tolkningarna, bl.a. beroende på bristande källmaterial.

Förslag till åtgärder

De inledande stegen i dokumentationen måste därför inriktas på att identifiera olika delar och göra en stratigrafisk analys av murverket. Det senare innebär att murverket indelas i stratigrafiska enheter vars relativa kronologi redovisas i en stratigrafisk matris. Denna översiktliga dokumentation är att likna med en förundersökning och skall som sådan utgöra underlag för vidare vetenskapliga insatser.

Förundersökningen planeras att inledas med en digital fotodokumentation av den norra fasaden. Fotografierna tillsammans med iakttagelser i fält är tänkta att utgöra utgångspunkter för identifiering av de stratigrafiska enheterna (öppningar, igenmurningar, skador, lagningar, m.m.). Därefter bör kontexterna mätas in med totalstation och överföras i det arkeologiska bearbetningsprogrammet Instrasis, där de relateras till digitaliserat befintligt ritningsmaterial (se Thorén 2001). På så sätt upprättas på samma gång en digital databas för dokumentationen, vilket är en förutsättning för de vidare arbetena.

Dessutom bör det historiska ritningsmaterialet samlas och digitaliseras, för att på så vis vara lättillgängligt för vidare analyser och antikvariska åtgärder.

Den översiktliga dokumentationen syftar även till att utgöra underlag för fortsatta restaureringar, fortsatt underhåll och inför eventuella ombyggnader på Kungshuset. Med hjälp av den tänkta dokumentationen är det möjligt att styra förändringarna på så sätt att de i så liten utsträckning som möjligt skadar byggnadens kulturhistoriska värden. Förundersökningen kan därmed även fungera som underlag för länsstyrelsens prövning inför en eventuell arkeologisk undersökning.

En eventuell arkeologisk undersökning bör återknyta till de problemformuleringar som har formulerats i det föregående kapitlet och sammanfattats närmast ovan. Mindre riktade detaljundersökningar av murverket (även i genomskärning och på murverkets insida) har stora möjligheter att tillsammans med den översiktliga dokumentationen belysa väsentliga delar av områdets kulturhistoria.

REFERENSER

Arkiv

Antikvarisk Topografiska Arkivet (ATA) på Riksantikvarieämbetet i Stockholm.

Dialekt- och ortnamnsarkivet vid Lunds Universitet (genomgången gjordes av Göran Hallberg)

Kulturens arkeologiska och byggnadshistoriska arkiv

Lunds Universitetsarkiv (LUA) på universitetsbiblioteket UB1 Helgonabacken.

- Ränkekammarens akter (EVIb:20)
- Brunius ritningar (kopior från ATA Stockholm)
- Samlingsbandet Chartor, planritningar m.m.
- Samlingsbandet Byggnadsritningar äfwensom copior af geometriska chartor tillhöriga universitetet i Lund

Lunds Universitets Historiska Museums arkiv (LUHM).

Mandelgrenska samligen vid Folklivsarkivet, Lunds Universitet (genomgången gjordes av Göran Sjögård).

Litteratur

Altenberg, K. 1996. *Tecknens stad. Ett försök till semiotisk analys av Lund i övergången mellan senmedeltid och reformation*. C-uppsats i medeltidsarkeologi vt 1996, Lunds Universitet. Stencil.

André, A. & Högstedt, C. 1990. Kartornas Lund. 1580-talet till 1950. *Gamla Lund Förening för bevarande av stadens minnen. Årsskrift 72 1990*. Lund.

André, A. 1980. Lund. Medeltidsstaden 26. *Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Rapport*. Stockholm.

André, A. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. Medeltidsstaden 56. *Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Rapport*. Stockholm.

André, A., Carelli, P. & Nilsson, T. 1995. *Lundagård före Hårleman. Arkeologisk utredning inför trädförnyelseprojektet i Lundagård*. Arkeologiska Rapporter från Lund, nr 9. Kulturen, Lund.

Bevaringskommittén, 1981. *Lunds stadskärna. Bevaringsprogram Clemens och Drottens rotar*. Lund.

Blomqvist, R. 1946. Lund på Mogens Madsens tid. *Föreningen Det Gamla Lund, nr 28*. Lund.

Blomqvist, R. 1978 *Lunds historia 2. Nyare Tiden*. Lund.

- Brunius, C.G. 1850. *Skånes konsthistoria för medeltiden*. Lund.
- Brunius, C.G. 1854. *Historisk och arkitektonisk beskrifning om Lunds domkyrka*. Lund.
- Byggnader och byggda miljöer. Dokumentation och rapporter*. 1996. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Byggnadsminnesförklaring. Allmänna råd till 3 kap. lagen om kulturminnen m.m.* Riksantikvarieämbetet, Allmänna råd 1991:3. Stockholm.
- Christofferson, K. 1975. Rapport. Lundagårdshuset. *Arkivhandling ATA & LUHM*.
- Engellau, P. 1995. *Lundagårdshuset. M 17:102. Byggnadshistorik & Rumsdokumentation*. Stencil.
- Gardelin, G., Goksör, S., Johansson Hervén, C. & Larsson, S. 1997. Askallén, Lundagård. Arkeologisk förundersökning 1996. *Arkeologiska rapporter från Lund, nr 19*. Kulturen, Lund.
- Holmberg, R. 1977. *Den Skånska Öresundskustens medeltid*. Acta Archaeologica Lundensia. Series in 8°. Nr 11. Lund/Bonn.
- Johannesson, G. 1982. *Lunds Universitets historia II*. Lund.
- Jönsson, K. & Sundnér, B. 1999. *Byggnadsarkeologi i kulturmiljövården. Rapport till Riksantikvarieämbetet 1999*. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Larsson, S. 2001. Vetenskapligt program för arkeologiska undersökningar, forskning och förmedling vid Kulturen. *Arkeologiska rapporter från Lund, Nr 27*. Kulturen Lund. Enheten för kulturhistoria och kulturmiljö. *Meddelelser fra Tentekammerarchivet 1872*.
- Nielsen, K. 1980. Spår efter Ärkebiskoparnas Lundagård. *Ale 1980:2*. Lund, s. 22 – 33.
- Nyström Kronberg, E. 1999. *Antikvarisk kontroll. Byggnadsminnen, kyrkor m.m.* Allmänna råd från RAÄ 1999:1. Stockholm.
- Rosén, J. 1968. *Lunds universitets historia I*. Lund.
- Rydbeck, O. 1908. Grundmurar funna inom biblioteksbyggnaden, Lundagård, under trossbottnarne i byggnadens sydvästra del. *Arkivhandling LUHM*.
- Rydbeck, O. 1951. På anmodan av universitetets rektor har undertecknad uppsatt följande PM angående det gamla akademihuset på Lundagård. *Arkivhandling ATA (dnr 2169/51)*.
- Rydbeck, O. 1952. Lundagård. Arkeologiska forskningar och fynd. Studier utgivna med anledning av H M Konung Gustaf VI Adolfs sjuttioårsdag 11/11 1952.
- Rönn, V. 1998. Lundagård, Lund. Arkeologisk förundersökning 1998. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 69*. Kulturen Lund.
- von Schwerin, H. H. 1935. *Lundagårdshuset. Dess byggnadshistoria*. Skrifter utgivna av föreningen det gamla Lund XVI—XVII. 1934—35. Lund.
- Tegnér, E. 1897. *Lunds Universitet 1872 – 1897*. Lund.

- Thorén, H. 2001. Intrasis, ett arkeologiskt dokumentationssystem. *Byggnadsdokumentation av Kärnan. En metodundersökning. Rapport av ett samarbetsprojekt.* Sundner, B. (red). Lund.
- Törje, A. 1959. Lundagård. Parkanläggningens historia. *Skrifter utgivna av föreningen Det Gamla Lund 16 - 17.* Lund.
- Unnerbäck, A. & Nordin, E. 1995. Kulturhistoriskt värde? *Kulturmiljövård 1 -2.* Stockholm, s. 11 – 21.
- Wallin, P. 1998. Byggnadsdokumentation och den antikvariska verksamheten. *Från byggnad till dokument.* Eriksdotter, G., Gardelin, G. & Wallin, P. (reds). University of Lund, Institute of Archaeology, Report Series No. 61. Lund, s. 35 – 66.
- Wilson, L. 1998. *Uppdragsarkeologi. Rekommendationer vid upprättande av undersökningsplaner, utarbetande av rapporter, uppföljning, bedömning av lämplighet och kompetens samt konservering.* Underrättelser från Riksantikvarieämbetet 1998:1. Stockholm.